

<https://doi.org/10.3176/hum.soc.sci.1964.2.01>

## EESTI NSV MÖÖBLITÖÖSTUSE ARENG JA TOOTMISTASE

### O. LUGUS

XXII kongressil püstitas Kommunistlik Partei maailmaajaloolise tähtsusega ülesande: tagada Nõukogude Liidus kõrgem elatustase kui mistahes kapitalismimaal. Meie elanikkonnale garanteeritakse kõrge sissetulekute ja tarbimise tase ning lahendatakse muu hulgas ka nõukogude rahva heaolu kõige teravam probleem — korteriprobleem. See omakorda suurendab elanikkonna nõudmist kvaliteetse, ajakohase ja mugava mööbli järele.

Selle nõudmise paremaks rahuldamiseks püüab kaasa aidata ka käesolev uurimus, milles antakse ülevaade meie mööblitööstuse praegusest olukorrast ning tehakse ettepanekuid selle tööstusharu otstarbekamaks väljaarendamiseks.

\*

Kodanlikult Eestilt pärandas nõukogude võim kiratseva ja madala kontsentratsiooniastmega mööblitööstuse. Nii oli 1938. aastal 5 ja enam töötajaga ettevõtteid 65, neist rohkem kui 20 töötajaga ainult 4. Viimaste hulka kuulus A/S A. M. Lutheri Vineeri- ja Mööblivabriku mööbliosakond 488 töötajaga ja 3 ettevõtet keskmiselt 25 töötajaga.<sup>1</sup> Väiksemate töökodade kohta, mida oli küllalt arvukalt, puuduvad andmed.

Enamikus mööblitööstusettevõtetes toimus töö kärsitus. Valmistatava mööbli sortiment oli väga mitmekesine, kuid oma tüübilt suure materjali- ja töömahukusega.

Saksa fašistlik okupatsioon tekitas suurt kahju nii vabariigi mööblitööstusele kui ka tema toorainebaasile. Pääaegu täielikult hävis ka A/S A. M. Lutheri Vineeri- ja Mööblivabrik (praegune Tallinna Vineeri- ja Mööblivabrik), meie suurim mööblitööstusettevõte.

Pärast sõda asuti mööblitööstust energiliselt üles ehitama ja laiendama, sest intensiivne elamufondi taastamine vabariigis nõudis järjest rohkem mööblit, samuti tuli aidata mööbliiga varustada sõja ajal tugevasti laastatud Vene NFSV osi ja keskusi.

Tooraine- ja tootmisbaasi pidev laiendamine ning vastava kvalifitseeritud kaadri olemasolu võimaldas mööblitootmist kiiresti suurendada. Nii valmistati juba 1950. aastal toole ja tugitoole 4,5 korda, laudu ligi 2 korda, kappe 10 korda ja diivaneid-kušette üle 14 korra rohkem kui 1945. aastal. Saavutatud tootmistasemest aga ei piisanud elanikkonna kasvavate vajaduste rahuldamiseks.

Lisaks Tallinna Vineeri- ja Mööblivabriku järkjärgulisele taastamisele ja rekonstrueerimisele ning tootmise täiustamisele väiksemates mööblivabrikutes ja -tsehhides ehitati pärast 1950. aastat rida uusi vabrikuid Tallinnas (mööblivabrikud «Hoog», «Standard», «Mööbel»), Tartus (mööblivabrik «Puit») ja mujal.

Tootmispinna laiendamine koos tootmise pideva tehnilise täiustamisega võimaldasid veelgi kiiremas tempos suurendada mööbli valmistamist. Nii toodeti 1963. aastal vabariigis mööblit juba 35 korda rohkem kui 1945. aastal. (Märgime võrdluseks, et Eesti NSV tööstuse kogutoodang kasvas samal ajavahemikul ligi 20-kordseks.) Võrreldes

<sup>1</sup> «Eesti Statistika» 1938, lk. 211.



1950. aastaga suurenes mööblitoodang Eesti NSV-s 1955. aastal 204, 1958. aastal 328, 1960. aastal 361 ja 1963. aastal 474%.

Võrreldes teiste liiduvabariikidega on Eesti NSV mööblitööstusel küllaltki arenenud tootmisbaas ja meie vabariik asub mööblitoodangult ühe elaniku kohta (1962. aastal 19,5 rubla eest)<sup>2</sup> NSV Liidus esikohal. Eesti NSV-le ligilähedane tase on saavutatud ka Läti NSV-s (1962. aastal 18,6 rubla eest elaniku kohta). Viimastel aastatel on mööblitootmine eriti kiiresti arenenud Leedu NSV-s, kus seitseaastaku esimese kolme aastaga tema väljalase kasvas ligi 2-kordseks.

Balti majandusrajooni, sealhulgas ka Eesti NSV osatähtsus NSV Liidu mööblitoodangus on viimastel aastatel vähenenud (moodustas 1955. a. 2,3, 1962. a. aga ainult 1,6%). See on tingitud mööblitootmise senisest tunduvalt intensiivsemast arendamisest teistes liiduvabariikides, eriti Vene NFSV-s.

Mööblitootmise edasisel arendamisel Eesti NSV-s tuleb lähtuda meil olemasolevast tootmistasemest, tooraine- ja tootmisbaasi olukorrast, mööbli perspektiivsest vajadusest vabariigis ja mööbli väljaveo põhjendatusest.

Juba praegu katab Eesti NSV mööblitööstus vabariigi vajadused tunduva ületamisega ning osa mööblit suunatakse peamiselt Moskvasse, Leningradi ning lähedalasuvatesse Vene NFSV oblastitesse. Nii toodeti 1962. aastal Eesti NSV-s mööblit, nagu eespool nägime, ühe elaniku kohta 19,5 rubla väärtuses, tarbiti aga 14,2 rubla eest. Seoses elatus- taseme tõusu ja elamuehituse kasvuga suureneb edaspidi ka nõudmine mööbli järele. Kuid nagu näitavad Eesti NSV Teaduste Akadeemia Majanduse Instituudis tehtud arvutused, ei suurene lähema aastakümne kestel mööbli vajadus vabariigis üle juba praegu saavutatud tootmistaseme.

Mööblitoodangu edasine tunduva suurendamine üle vabariigi vajaduste ei ole majanduslikult põhjendatud, sest see suurendab veelgi puitmaterjali sissevedu ja mööbli väljavedu, mis asjatult koormab transporti ja on seotud täiendavate kuludega. Pealegi arendatakse seni Eesti NSV-s valmistatud mööblit tarbinud keskustes intensiivselt mööblitööstust, mistõttu nõudmine Eesti NSV mööbli järele enam ei suurene.

Järelikult tuleb Eesti NSV mööblitööstuses edaspidi peaarhki asetada mitte toodangu mahu suurendamisele, vaid kvalitatiivsete tootmisnäitajate parandamisele ja mööbli kujunduse ning konstruktsiooni täiustamisele, et toota ökonoomsemalt ja rahuldada paremini elanikkonna kasvavaid vajadusi.

Kõrvuti mööblitoodangu mahu pideva kasvuga on viimastel aastatel paranenud ka valmistatava mööbli kujundus ja konstruktsioon, sest suured ja kohmakad mööbliesemed ei sobi kaasaegsete korterite sisustamiseks. Peale selle kulus vana konstruktsiooniga mööbli valmistamiseks palju tööd ja materjali, mis muutis ta suhteliselt kalliks.

1957. aastal alustati Eesti NSV-s; esialgu küll veel väikestes kogustes, tänapäeva tootmis- ja kasutamismeetodele vastava mööbli valmistamist. Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu otsusega pandi 1958. aastal mööblivabrikule «Standard» eksperimentaalvabriku ülesanded ja loodi võimalused katse- ning uurimistöodeks, milleks vabriku juures kutsuti ellu konstrueerimisbüroo. See õigustas end kõigiti. Juba esimesel tegevusaastal kujundati «Standardis» üle 60 kaasaegse mööblieseme, milledest juba samal aastal 15 masstootmisse juurutati. 1961. aastast alates on märkimisväärne töö ära tehtud universaalse kkkkupandava mööbli loomisel. Eesti NSV-s kujundatud ja valmistatud mööbel on leidnud üleliidulise tunnustuse.

1962. aastal toodeti Eesti NSV-s massiliselt 45 nimetust mööbliesemeid, valminud mudelite arv aga ulatus juba 175-le. Peale selle valmistati elanikkonnale mööblit individuaaltellimiste alusel 829 tuh. rubla väärtuses. Paljude esemete osas aga ei kata mööblitoodang praegugi veel tarbijate vajadusi. Nagu näitas Eesti NSV Teaduste Akadeemia Majanduse Instituudi poolt elanikkonna hulgas läbiviidud ankeetküsitlus, on seni puudus reamaturiiulitest, lahtitõmmatavatest aiivani-söögilaudadest, lastevoodidest ja taburettidest. Vähe toodetakse ka nõuetekohast laste- ja kõõgimööblit. Samuti esineb veel puudusi

<sup>2</sup> Kõik rahalised näitajad mööbli tootmise ja tarbimise kohta on toodud püsivhindades.



mööbli kujunduses ja konstruktsioonis. Töötlemise, eriti viimistluse kvaliteet ei vasta veel nõuetele.

Peaaegu täielikult on seni lahendamata ühiskondlike asutuste (laste-, ravi-, puhkeasutuste jne.) ja kontorimööbli tootmise probleem. Need mööbli liigid moodustavad vaid 10—11% korterimööbli koguvajadusest. Praegu kasutatakse ühiskondlike asutuste ja korterite sisustamiseks kas korterimööbli üksikuid esemeid või valmistatakse sisustus eritellimuste alusel. See ei ole aga põhjendatud, sest esimesel juhul ei vasta niimoodi komplekteeritud mööbel enamasti esitatavatele nõuetele, eritellimisel on aga nende maksumus 1,5—2 korda suurem kui massilisel või seeriatootmisel. Väga suur tähtsus, nagu teada, on ka mööbli teaduslikult põhjendatud esteetilisel ja funktsionaalsel lahendusel, eriti laste-, ravi- ja puhkeasutuste ning kooiimööbli valmistamisel.

Ühiskondlike asutuste ja kontorimööbli tootmine laiendab tunduvalt meie mööbli sortimenti. See aga tekitab suuri raskusi mööblitööstuse edasisel esemelisel spetsialiseerimisel vabariigi piirides. Peamiseks teeks, mis võimaldab tunduvalt mitmekesisendada valmistatava korteri- ja spetsiaalimööbli sortimenti ning parandada mööblitootmise ökonoomilisi näitajaid, on mööblitööstuse spetsialiseerimine Balti majandusrajooni raames. Kuna veo-kaugused ei ületa siin 800 kilomeetrit, on spetsialiseerimisest saadav majanduslik efekt esialgsete arvutuste andmetel mitmekordselt suurem täiendavatest veokuludest.

\*

1957. aastal teostatud tööstuse ja ehitustegevuse reorganiseerimine aitas mõnevõrra kaasa ka Eesti NSV mööblitööstuse killustatuse likvideerimisele.<sup>3</sup> Tsentraliseerimise ja kontsentreerimise tulemusena vähenes 1961. aastaks mööblit valmistavate ettevõtete arv 45-le. Seejuures andsid 1961. aastal vabariigi mööblitoodangust valdava osa (69,4%) Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu Metsa-, Puidu- ja Paberitööstuse Valitsuse 6 ettevõtet. Peale selle valmistasid mööblit Eesti NSV Kohaliku Majanduse Ministeeriumi 18 ettevõtet ja Eesti Tarbijate Kooperatiivide Vabariikliku Liidu (ETKVL-i) 16 tööstuskombinaati, andes vastavalt 28,5 ja 2,1% Eesti NSV mööblitoodangust.

1. jaanuarist 1963 likvideeriti Eesti NSV Kohaliku Majanduse Ministeerium ja tema alluvuses olnud tööstusettevõtted (välja arvatud elanikkonna elukondliku teenindamise omad) allutati enamikus Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogule. Väikeste ettevõtete baasil moodustati kaks uut: Valga Mööblivabrik ja Pärnu puidutöötlemise kombinaat «Viisnurk». Reorganiseerimise tulemusena vähenes massitoodanguna mööblit valmistavate ettevõtete arv 27-le, kusjuures Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogule alluvad mööblitööstusettevõtted andsid 1963. aastal üle 96% Eesti NSV-s valmistatavast mööblist.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu Metsamajanduse ja Looduskaitse Peavalitsuse alluvusse antud töökoda Põlva rajoonis ja Eesti NSV Kolhoosidevaheliste Ehitusorganisatsioonide Vabariiklikule Nõukogule allutatud töökoda Väike-Maarjas lõpetavad 1964. aastal mööbli tootmise.

Mööbli valmistamine on ETKVL-i tööstuskombinaatides kõrvalalaks. 1963. aastal tootis igaüks neist mööblit keskmiselt ainult 47 tuh. rubla väärtuses. Seejuures on mööbli tootmine laiali paisatud 21 eraldi asuvasse töökotta. Põhjendamatu parallelism esineb ka sortimendi osas. Pärnus näiteks valmistavad ETKVL-i süsteemi kuuluv tööstuskombinaat ja puidutöötlemise kombinaat «Viisnurk» ühesuguseid tugi- ja diivaneid. Vahe on ainult selles, et «Viisnurgas» toodetute omahind on kuni 15% madalam. Seega on ETKVL-i süsteemis massilise mööblitootmise likvideerimine ning selle koondamine Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu alluvusse igati õigustatud ja tuleks juba lähemal ajal läbi viia.

Viimati läbiviidud reorganiseerimine ei lahendanud individuaaltellimuste järgi mööbli valmistamise probleemi. Arvestades seda, et massilise toodanguna valmistatava mööbli funktsionaalne ja kujunduslik lahendus ei rahulda praegu veel täielikult elanikkonna nõudeid, tuleks elanikkonna tellimuste alusel mööbli valmistamisele lähematel aastatel pöörata suuremat tähelepanu. Sellest lähtudes on selge, et Eesti NSV Kommunaalmajanduse

<sup>3</sup> Veel 1956. aastal oli Eesti NSV-s 144 mööblit tootvat ettevõtet kokku 4467 töölise, s. o. keskmiselt 31 töölise ettevõtte kohta.



Tabel 1

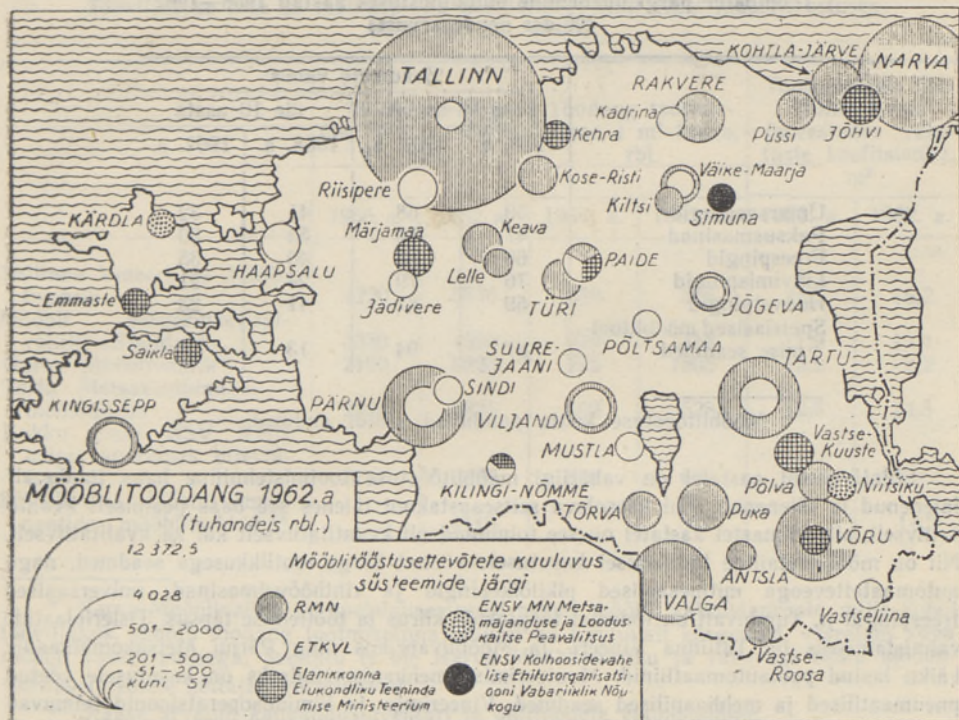
## Mööblitoodang Eesti NSV-s 1963. aastal

	Mööbli- toodang püsivhin- dades, tuh. rbl.	Süsteemi või ettevõtte osatahtsus mööbli toot- misel, %	Mööblitoo- dangust indivi- duaaltellimuste järgi, tuh. rbl.	Süsteemi või et- tevõtte osataht- sus mööbli toot- misel indivi- duaaltellimuste järgi, %
Eesti NSV RMN Metsa-, Pui- du- ja Paberitööstuse Valit- sus	24 961	96,4	219,8	58,6
Sellest				
Tallinna Vineeri- ja Mööbli- vabrik	8 836	34,1	—	—
Narva Mööblivabrik	4 365	16,9	—	—
Mööbli eksperimentaalvabrik «Standard»	3 982	15,4	129,4	34,5
Valga Mööblivabrik	1 443	5,6	34	9,1
Pärnu puidutöötlemise kom- binaat «Viisnurk»	1 494	5,8	13,5	3,6
Tartu Metsakombinaat	2 044	7,9	20,2	5,4
Võru Metsakombinaat	1 225	4,7	0,4	0,1
Rakvere Metsakombinaat	721	2,8	7,1	1,9
Viljandi Metsakombinaat	234	0,9	13,9	3,7
Türi Metsakombinaat	275	1,1	—	—
Pärnu Metsakombinaat	249	0,9	1,3	0,3
Tallinna Puidutöötlemise Kombinaat	93	0,3	—	—
ETKVL (13 tööstuskombinaati)	626	2,4	—	—
Eesti NSV Kommunaalmajan- duse ja Elanikkonna Elukond- liku Teenindamise Ministeer- ium (9 teeninduskombinaati)	155	0,6	155	41,4
Eesti NSV Ministrite Nõukogu Metsamajanduse ja Loodus- kaitse Peavalitsus (2 töö- koda)	90	0,4	—	—
Eesti NSV Kolhoosidevaheliste Ehitusorganisatsioonide Vaba- riiklik Nõukogu (töökoda Väike-Maarjas)	42	0,2	—	—
K o k k u	25 874	100,0	374,8	100,0

ja Elanikkonna Elukondliku Teenindamise Ministeeriumi alluvusse oleks tulnud koondada mööbli valmistamine ka elanike tellimuste alusel. Küsimus lahendati aga poolikult. Samal ajal kui väiksemates keskustes asuvad tellimuste alusel mööbli valmistavad ja remontivad töökojad anti selle ministeeriumi alluvusse, täidavad Tallinnas, Tartus, Pärnus jt. suuremates keskustes elanikkonna tellimusi suuremad mööblivabrikud põhitootmise kõrval (vt. tab. 1). Nagu kinnitab praktika, ei ole need ettevõtted huvitatud mööbli valmistamisest tellimuste alusel, sest individuaaltellimuste korras mööbli valmistamisel on tööviljakus 3,5—5 korda madalam kui massilise toodangu puhul, nende tellimuste täitmiseks on vaja kõige kõrgema kvalifikatsiooniga töölisi, on vaja hankida täiendavalt mitmesuguseid materjale jne. Peale selle raskendab niisugune organisatsiooniline killustatus ettevõtete varustamist materjalidega. Seega ei ole individuaaltellimuste alusel mööbli valmistamise küllustamine kahe organisatsiooni vahel kuidagi põhjendatud.

Arvestades individuaaltellimuste järgi mööbli tootmise ebaökonoomsust, on tõenäoline, et edaspidi, kui massilise toodangu sortiment mitmekesisust, tuleb mööbli tootmist individuaaltellimuste järgi järk-järgult vähendada. Pärast spetsialiseerimise läbiviimist tehnoloogilise printsiibi järgi oleks otstarbekohane monterimis- ja viimistlusteetvõtetes





Eesti NSV mööblitööstusettevõtete paiknemine ja kontsentratsioon 1. I 1963.

organiseerida tootmine nii, et sama konstruktsiooniga mööbliesemeid valmistataks vastavalt tarbijaskonna tellimustele erinevates viimistluse liikides ja värvuses. Samuti tuleks pehme mööbel katta materjaliga, mis vastab ostja soovile. See võimaldab tunduvalt parandada elanikkonna varustamist mitmekesise mööbliga ja ühtlasi parandada mööblitootmise tehnilis-ökonomilisi näitajaid.

Kuigi vabariigi mööblitööstuse killustatust on järk-järgult likvideeritud, on selle tööstusharu ettevõtted ikkagi veel väga hajutatud, nagu nähtub tabelist 1 ja kaart-diagrammist. Nii valmistati 1962. aastal mööblit rohkem kui kaheksakümnes territoriaalselt eraldi paiknevas vabrikus, tsehhis ja töökojas. Niisuguseid tootmispunkte, kus 1962. aastal valmistati mööblit alla 100 tuh. rubla eest, oli vabariigis 54, neist 20 ETKVL-i süsteemis. Seega on mööblit valmistavate ettevõtete arv küll mitmekordselt vähenenud, tunduvalt vähemal määral on aga vähenenud nende koosseisus olevate tootmispunktide arv.

Väikese toodangumahuga tsehhides ja töökodades valmistatavate mööbliesemete omahind on keskmiselt 20–30% (pehme mööbli osas vähem) kõrgem kui suurtes mööblivabrikutes. Kuna vabariigi territoorium on suhteliselt väike ja transpordiolud soodsad, siis ei ole transpordikulud ettevõtete kontsentreerimisel määravaks teguriks. Arvutused näitavad, et vabariigi piires ei ületa mööbli veokulud 3% transporditavate mööbliesemete (keskmine struktuur) maksumusest hulgihindades. Sellest lähtudes on majanduslikult otstarbekohane jätkata mööbli massilist tootmist ettevõtetes, mille aastatoodang moodustab üle 1 miljoni rubla. Niisuguseid on vabariigis 7, neist Tallinnas kaks, Narvas, Tartus, Valgas, Pärnus ja Võrus igaüks üks.

Mööblitootmise kontsentreerimise vajalikkust ja majanduslikku efektiivsust kinnitavad ka tootmistehnilise baasi kasutamise näitajad.



Tabel 2

Tööpinkide pargi uuemine puidutööstuses aastail 1958—1962\*  
(% -des nende arvust)

	Seadmete vanus			
	kuni 10 aastat		üle 10 aasta	
	1958. a.	1962. a.	1958. a.	1962. a.
Ümarsaepingid	59	68	41	32
Paksusmasinad	47	70	53	30
Freepingid	60	65	40	35
Lihvimispingid	76	79	24	21
Höövelpingid	59	67	41	23
Spetsiaalsed mööblitootmise seadmed	87	94	13	6

\* Mööblitööstuse kohta puuduvad eraldi andmed.

Sõjajärgsetel aastatel on vabariigi mööblitööstuse tootmistehniline baas tunduvalt laienenud ja täienenud. Kui käesoleva seitseaastakuni täienes see baas peamiselt kvantitatiivselt, siis viimastel aastatel on see toimunud nii kvantitatiivselt kui ka kvalitatiivselt. Nii on mööblidetailide töötlemisel kasutusele võetud kõrge tootlikkusega seadmed, nagu automaatetteveoga mitmesaelsed pikilõikepingid ja rihthöövelmasinad, universaalsed freepingid jt. Tunduvalt on tõusnud tööpinkide kiirus ja töötlemise täpsus. Tisleriplaatide valmistamiseks on Tallinna Vineeri- ja Mööblivabrikus ning Pärnu Metsakombinaadis käiku lastud poolautomaatliinid. Monteerimise mehhaniseerimiseks on kasutusele võetud pneumaatilised ja mehhaanilised seadmed. Vineerimis- ja liimimisoperatsioonid toimuvad põhiliselt hüdraulilistel pressidel; varem kasutati selleks spindelpresse. Lakkimiseks kasutati kuni viimase ajani pulveriseerimismeetodit (vähesel määral ka käitsilakkimist). 1962. aastal aga võeti Tallinna Vineeri- ja Mööblivabrikus ning mööbli eksperimentaalvabrikus «Standard» kasutusele valamismeetodil töötavad lakkimismasinad, mis võimaldavad mitmekordistada tööviljakust ja vähendada laki erikulu. Silepindade poleerimiseks on kasutusele võetud poleerimispingid.

Kaasaegsete seadmete rakendamise tõttu on puidutööstuse tööpinkide park tunduvalt uuenenud (tab. 2).

Nii on viimase nelja aasta jooksul üle kümne aasta kasutusel olnud tööpinkide osatähtsus suuresti vähenenud. Kõige kaasaegsemad on spetsiaalsed mööblitootmise seadmed (hüdraulilised pressid, tisleriplaatide tootmise masinad jne.).

Siiski on vanade, iganenud konstruktsiooniga tööpinkide arv veel lubamatult suur, mis pidurdab tööviljakuse tõstmist. Nii on ümarsaepinkidest 20, freespinkidest 17 ja höövelpinkidest 15% kasutusel olnud üle 20 aasta.

Vaatamata viimastel aastatel saavutatud edule, on tootmise tehnilise baasi kvalitatiivne tase mööblitööstuses tunduvalt madalam kui teistes tööstusharudes. Eesti NSV mööblitööstusettevõtetes ei ole seni rakendatud automaatliine (välja arvatud kaks poolautomaatliini tisleriplaatide valmistamiseks). Äärmiselt vähe tähelepanu on pööratud mehhaaniliste konveierite rakendamisele. Seepärast on ka mehhaniseerimise aste Eesti NSV mööblitööstusettevõtetes madalam kui teiste liiduvabariikide vastavates eesrindlikes ettevõtetes. Nii oli näiteks mehhaniseeritud tööoperatsioonide osatähtsus 1962. aastal (võrreldavast toodangu struktuurist lähtudes) Tallinna Vineeri- ja Mööblivabrikus ligi 40, Moskva Mööblikombinaadis nr. 1 45,2, Moskva Mööblivabrikus nr. 3 55 ja Leningradi Mööblivabrikus nr. 3 58,6%.

Vabariigi mööblitööstuse tootmistehnilise baasi arengule on negatiivset mõju avaldanud tootmise suur killustatus ja hajutatatus. Toodangu väike maht, ebasobivad tootmisruumid ja muud tegurid ei ole paljudes ettevõtetes loonud vajalikke eeldusi kõrge tootlikkusega tööpinkide ja eesrindliku tootmistehnoloogia rakendamiseks.



Tabel 3

Tööviljakuse tase ja tootmispinna kasutamine Eesti NSV mööblitööstustes  
1956. ja 1962. aastal

	Mööblitoodang ühe töölise kohta, rbl.		Toodang tootmis- pinna 1 m <sup>2</sup> kohta, rbl.		Tootmispinna ühe töölise kohta (arvestades vahe- tuste koefitsienti), m <sup>2</sup>	
	1956. a.	1962. a.	1956. a.	1962. a.	1956. a.	1962. a.
Tallinna Vineeri- ja Mööb- livabrik	4220	5840	389	578	21,7	16,2
Mööbli eksperimentaal- vabrik «Standard»	3330	4590	279	418	11,9	16,4
Narva Mööblivabrik*	2190	8025	175	1505	13,9	8,2
Tartu Metsakombinaadi mööblitsehhi	2060	5825	162	528	12,8	14,3
Kokku Eesti NSV RMN neljas suuremas ettevõt- tes	3717	6028	328	649	—	—
ETKVL-i tööstuskombi- naatide mööblitsehhid**	...	4110	...	302	...	14,2

\* Narva Mööblivabrik on spetsialiseerunud pehme mööbli valmistamisele, mille puhul tööviljakus, samuti toodang tootmispinna ühikult on tunduvalt kõrgemad, võrreldes kõva mööbli valmistamisega. Seetõttu ei ole Narva Mööblivabriku ja vabariigi teiste mööblitööstusettevõtete näitajad võrreldavad.

\*\* Kaasa arvatud kaubandusinventari ja puittoodete valmistamine.

Selle tagajärjel kasvab tööviljakus aeglaselt ja tootmistehnilise baasi kasutamistase on madal. Kui võrrelda tööviljakuse osa toodangu juurdekasvust kogu Eesti NSV tööstuses ja mööblitööstuses, siis näeme, et aastail 1950—1961 saadi meie vabariigis kogu tööstustoodangu juurdekasvust tööviljakuse kasvu arvel 76%, mööblitööstuses aga alla 68%.

Tööviljakuse taset ja tootmispinna kasutamise efektiivsust iseloomustab tabel 3.

Aastail 1956—1962 kasvas tööliste tööviljakus vabariigi neljas suuremas mööblitööstusettevõttes 1,6-kordseks, mööbli väljalase tootmispinna 1 m<sup>2</sup> kohta aga ligi 2-kordseks. Seejuures on vahetuskoeffitsient enamikus mööblitööstusettevõtetes madal ega ületa 1,6. Suhteliselt madala tööviljakuse ja vahetuskoeffitsiendi tõttu on Eesti NSV-s mööbli väljalase tootmispinna 1 m<sup>2</sup> kohta märksa väiksem kui NSV Liidu suuremates mööblitööstusettevõtetes (võrreldava toodangu struktuuri juures). Nii oli 1962. aastal Kaunase Mööblikombinaadis vahetuskoeffitsient 1,85 ja toodangu väärtus tootmispinna 1 m<sup>2</sup> kohta 763 rubla, Moskva Mööblikombinaadis nr. 1 olid need näitajad vastavalt 2,07 ja 1100 rubla ning Moskva Mööblikombinaadis nr. 2 2,24 ja 1450 rubla.

Tootmispinna paremat ära kasutamist Eesti NSV mööblitööstusettevõtetes takistavad praegu spetsialiseerimise madal tase, voolumeetodi vähene rakendamine, detailide ja valmistoodete ladude mitteküllaldane pind või täielik puudumine jne. Eriti viimane tegur takistab üleminekut kahevahetuselisele tööle.

Toodud andmed näitavad, et väikese tootmismahuga mööblitööstusettevõtetes on tööviljakus ja toodang tootmispinna 1 m<sup>2</sup> kohta tunduvalt madalam kui suurtes mööblivabrikutes ning et tootmise killustatus ja hajutatuse takistab tehnilist progressi.

Tehnilise progressi taset ja tootmistehnilise baasi arengut iseloomustavad ka ettevõtte tehniline ja elektrienergiaga varustatus (tab. 4 ja 5).

Tabelis 4 toodud andmetest nähtub, et aastail 1956—1962 on tehniline varustatus mööbli eksperimentaalvabrikus «Standard» kahekordistunud ja Tartu Metsakombinaadi mööblitsehhis enam kui neljakordistunud. Viimane on tööstuslike põhivahenditega



Tabel 4

## Eesti NSV mööblitööstusettevõtete tehniline varustatus 1956. ja 1962. aastal

	Tööstuslike põhivahendite väärtus ühe töölise kohta, tuh. rbl.		1962. aasta, võrreldes 1956. aastaga, %	Ettevõtete tehnilise varustatuse tase, %
	1956. a.	1962. a.		
Tallinna Vineeri- ja Mööblivabrik*	3,59	3,67	102	100
Mööbli eksperimentaalvabrik «Standard»	1,50	3,09	206	84,2
Narva Mööblivabrik	...	1,28	...	35
Tartu Metsakombinaadi mööblitsehh	0,95	4,14	435	113
ETKVL-i tööstuskombinaatide mööblitsehhid**	...	0,71	...	19
End. Kohaliku Majanduse Ministeeriumi süsteemi kuulunud ettevõtete mööblitsehhid***	...	2,19	...	60

\* Kaasa arvatud vineeri tootmine.

\*\* Kaasa arvatud ka nendes tsehhides valmistatav kaubandusinventar ja puittooted (mööbli osatähtsus on ca 65%).

\*\*\* Kaasa arvatud puittooted (mööbli osatähtsus on ca 70%).

varustatuse poolest ette jõudnud isegi Tallinna Vineeri- ja Mööblivabrikust. Parem tehniline varustatus on võimaldanud tunduvalt parandada tootmise kvalitatiivseid tulemusi. Nii on vaadeldaval perioodil Tartu Metsakombinaadi mööblitsehhis tööliste tööviljakus kasvanud enam kui 2,8-kordseks ja toodang tootmispinna 1 m<sup>2</sup> kohta aga ca 3,3-kordseks.

Tabel 5

## Elektrienergia tarbimine suuremates Eesti NSV mööblitööstusettevõtetes 1962. aastal

	Tarbitud elektrienergia hulk ühe töölise kohta, kWh	Ettevõtete elektrienergia tarbimise tase, %	1962. aastal, võrreldes 1955. aastaga, %*	Elektrimootorite võimsus ühe töölise kohta, kWh
Tallinna Vineeri- ja Mööblivabrikus	4095	100	198,3	2,95
Mööbli eksperimentaalvabrikus «Standard»	2233	54,5	290,4	2,52
Narva Mööblivabrikus	1303	31,8	145,1	1,10
Tartu Metsakombinaadis	2001	48,9	499	...

\* Mööbli eksperimentaalvabrikus «Standard» ja Tartu Metsakombinaadi osas on võrreldud 1956. aasta andmetega.

Narva Mööblivabrikus on tehnilise varustatuse tase madalam seetõttu, et seni pole pehme mööbli valmistamise põhioperatsioonide sooritamiseks olemas efektiivseid seadmeid. Tööviljakusele avaldab suurt mõju ka tootmise elektrifitseerimine.

Teiste tööstusharudega võrreldes on elektrifitseerimise tase mööbli- ja puidutööstuses märksa madalam. Nii tarbiti 1961. aastal elektrienergiat ühe töölise kohta Eesti NSV



tööstuses tervikuna 8900 kWh, metsa-, puidu- ja paberitööstuses 9002 kWh, sealhulgas puidu- ja mööblitööstuses aga ainult 2126 kWh.

Elektrienergia vähese tarbimise üheks põhjuseks on tema vähene kasutamine vahetult tehnoloogilistes protsessides (puidu kuivatamine, detailide liimimine ja vineerimine, viimistlus, viimistlusjärgne kuivatus jne.). Kui 1961. aastal vabariigi tööstuses tervikuna kasutatud elektrienergiast läks 6,1% vahetult tehnoloogiliste protsesside arvele, siis puidu- ja mööblitööstuses kasutati selleks ainult 2,2%.

Elektrienergia tarbimist vabariigi suuremates mööblitööstusettevõtetes iseloomustab tabel 5.

Tallinna Vineeri- ja Mööblivabrikus tarbitakse elektrienergiat ligi 2 korda rohkem kui vabariigi puidu- ja mööblitööstuses keskmiselt. See vastab tootmisprotsesside mehhaniseerimise astmele, mis 1962. aastal oli ligi 40% ning seega kõrgem teiste mööblitööstusettevõtete vastavast näitajast. Eriti on elektrienergia tarbimine suurenenud Tartu Metsakombinaadis ja mööbli eksperimentaalvabrikus «Standard», kus viimastel aastatel mehhaniseerimise tase märkimisväärselt tõusis.

Tehnilise varustatuse ja tootmise elektrifitseerimise taseme tõstmine mööblitööstuses on tööviljakuse tõstmise põhitõeks. Eriti suurt tähelepanu tuleb pöörata detailide töötlemise ja viimistlemise automatiseerimisele, monteerimisoperatsioonide mehhaniseerimisele ning elektrienergia kasutamise suurendamisele tehnoloogilistes protsessides. See aga annab vajalikke tulemusi ainult siis, kui mööblitööstus kontsentreerida ja spetsialiseerida ning likvideerida praegu veel esinev killustatus ja väiketootmine.

Eesti NSV Teaduste Akadeemia  
Majanduse Instituut

Saabus toimetusse  
22. VI 1963

## РАЗВИТИЕ И УРОВЕНЬ ПРОИЗВОДСТВА МЕБЕЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ ЭСТОНСКОЙ ССР

О. Лурyc

Резюме

В условиях интенсивного жилищного строительства и непрерывного роста уровня жизни трудящихся в Советской Эстонии необходимо больше уделять внимания вопросам развития мебельной промышленности.

В послевоенные годы основное внимание было обращено на развитие сырьевой и производственной базы этой отрасли промышленности. Была восстановлена и реконструирована Таллинская фанерно-мебельная фабрика, а также создан ряд мебельных предприятий в Таллине, Тарту и других городах республики. Расширение производственной площади, наряду с техническим совершенствованием производства, позволило быстро увеличить выпуск мебели. В результате всего этого в 1963 г. в Эстонской ССР было выпущено мебели в 35 раз больше, чем в 1945 г.

В сравнении с другими союзными республиками мебельная промышленность Эстонской ССР имеет достаточно развитую производственную базу, и по выпуску продукции на душу населения наша республика занимает первое место в Союзе.

Потребность республики в мебели покрывается со значительным превышением, и часть мебели вывозится за ее пределы. Так, например, в 1962 г. в Эстонской ССР на душу населения было выпущено мебели в сумме 19,5 руб., потреблено же — на 14,2 руб. (данные в неизменных ценах). Как показывают проведенные в Институте экономики Академии наук Эстонской ССР расчеты, в ближайший период потребность республики в мебели не будет превышать достигнутого уровня производства.

Дальнейшее значительное увеличение объема производства мебели, превышающего потребность республики, экономически нецелесообразно, так как это еще более увеличивает ввоз древесины и вывоз мебели, что излишне загружает транспорт и причиняет неэкономичные транспортные расходы.

Наряду с ростом объема продукции улучшились оформление и конструкция мебели. Большинство мебельных предприятий республики отказалось от производства крупногабаритной и громоздкой мебели, не отвечающей современным требованиям и



вкусам, а также связанной, кроме того, с большими затратами материала и труда, и полностью перешло на производство новейших образцов мебели. Разработанные в Эстонской ССР образцы и изготовленная по ним мебель нашли всесоюзное признание.

В 1962 г. в республике, в качестве массовой продукции, было выпущено 45 наименований мебели, причем количество моделей достигало 175. Кроме того, выпускалась также мебель по специальным заказам населения. Однако по многим предметам производство мебели еще не покрывает потребности. До сих пор в республике еще не решена проблема производства мебели для общественных организаций (лечебные, оздоровительные, детские и т. д.), а также конторской мебели.

Несмотря на то, что производственная база мебельной промышленности республики заметно возросла количественно и улучшилась качественно, технический прогресс в этой отрасли был медленнее, чем в других отраслях промышленности. Если во всей промышленности республики прирост продукции за счет повышения производительности труда составлял в 1950—1961 гг. 76%, то в мебельной промышленности — менее 68%. Уровень механизации производства на крупнейших мебельных предприятиях республики достигает всего лишь 35—40%. Особенно низки производственные показатели на мелких предприятиях. Уровень производительности труда и съема продукции с 1 м<sup>2</sup> производственной площади на последних значительно ниже, чем на крупных мебельных предприятиях. Так, например, на Таллинской фанерно-мебельной фабрике — крупнейшем предприятии мебельной промышленности республики — выработка продукции на 1 рабочего в 1962 г. составила 5840 руб., а в мебельных цехах промкомбинатов системы потребительской кооперации — всего 4110 руб., съем продукции с 1 м<sup>2</sup> площади составил соответственно 578 и 302 руб.

Уровень производительности труда в значительной степени зависит от электровооруженности производства. В сравнении с другими отраслями промышленности республики уровень электровооруженности производства в деревообрабатывающей и мебельной промышленности низок. Так, в 1961 г. в промышленности Эстонской ССР на одного рабочего было потреблено 8900 квт-ч электроэнергии, а в деревообрабатывающей и мебельной промышленности только 2126 квт-ч. Причиной такого положения, кроме низкого уровня механизации, является также незначительное применение электроэнергии непосредственно в производственных процессах (сушка древесины, склейка и фанерования деталей, отделка и т. д.).

Технический прогресс предполагает концентрацию производства в крупные предприятия. За последние годы постепенно уменьшалась раздробленность производства в мебельной промышленности республики. Так, если в 1956 г. производство мебели в среднем на одно предприятие составляло 83 тыс. руб., то в 1962 г. оно возросло до 580,5 тыс. руб. В то же время количество предприятий по выпуску массовой мебели сократилось с 144 до 27. В 1963 г. 11 предприятий мебельной промышленности Совнархоза Эстонской ССР дали свыше 96% мебельной продукции республики. Однако, несмотря на это, мебельная промышленность все еще остается сильно раздробленной и распыленной. Так, например, в 1962 г. мебель выпускалась больше, чем на 80 территориально рассредоточенных фабриках, в цехах или мастерских, из них на 54 годовое производство мебели составляло менее 100 тыс. руб. в каждом. Поскольку на предприятиях с небольшим объемом производства себестоимость мебели в среднем на 20—30% выше, чем на крупных, а транспортные расходы в пределах республики не превышают 3% стоимости транспортируемой мебели, экономически целесообразно объединить массовое производство мебели в крупные предприятия, годовая продукция которых составляла бы свыше 1 млн. руб. (см. табл. 1 и схему). В настоящее время таких предприятий в республике насчитывается 7.

Развитию технического прогресса в мебельной промышленности препятствует также малая специализация производства. В ближайшие 2—3 года следовало бы осуществить попредметную, а затем технологическую специализацию отрасли. В целях лучшего удовлетворения спроса населения на бытовую мебель, а также спроса предприятий на специальную мебель, специализацию производства целесообразно провести в рамках Прибалтийского экономического района. Расчеты показывают, что экономический эффект, в таком случае значительно превысит дополнительные транспортные расходы, поскольку максимальное расстояние составляет всего лишь 800 км.

Основной проблемой в мебельной промышленности Эстонской ССР на ближайшие годы остается не столько значительное увеличение объема производства, сколько улучшение технико-экономических показателей и качества выпускаемой мебели.



## DIE ENTWICKLUNG UND DAS NIVEAU DER MÖBELINDUSTRIE DER ESTNISCHEN SSR

O. Lugas

### Zusammenfassung

Die intensive Bütätigkeit und das ständige Wachstum des Lebensstandards in der Estnischen Sowjetrepublik macht eine nähere Betrachtung der Fragen der Möbelindustrie nötig.

In den Nachkriegsjahren galt die meiste Aufmerksamkeit der Entwicklung der Rohstoff- und Produktionsbasis dieses Industriezweigs. Die Tallinner Sperrholz- und Möbelfabrik wurde wiederhergestellt und rekonstruiert; auch wurde eine Reihe Möbelfabriken in Tallinn, Tartu und anderen Städten der Republik geschaffen. Die Ausdehnung der Produktionsfläche und die technische Vervollkommnung des Produktionsprozesses ermöglichten eine rasche Steigerung der Möbelerzeugung. So wurde in der Estnischen SSR im Jahre 1963 das 35fache der Möbelproduktion von 1945 erzeugt.

Mit den anderen Unionsrepubliken verglichen verfügt die estnische Möbelindustrie über eine gut entwickelte Produktionsbasis; betrachtet man die Produktion per Kopf der Bevölkerung, so steht unsere Republik unter den Unionsrepubliken an erster Stelle.

Die Möbelproduktion übersteigt ganz bedeutend den Eigenbedarf der Republik, so dass ein Teil in andere Republiken ausgeführt wird. So wurden 1962 in der Estnischen SSR per Kopf der Bevölkerung Möbel im Betrag von 19,5 Rubel erzeugt, doch nur für 14,2 Rubel in der Republik selbst verkauft (Preisangabe in konstanten Preisen). Im Institut für Ökonomie der Akademie der Wissenschaften der Estnischen SSR durchgeführte Berechnungen zeigen, dass der Möbelbedarf der Republik auch in der nächsten Periode das erlangte Produktionsniveau nicht übersteigen wird.

Es wäre nicht zweckmässig, die Möbelproduktion auch weiterhin über den Eigenbedarf bedeutend zu steigern, da dieses den Umfang der Holzeinfuhr und der Fertigwaren-Ausfuhr vergrössern, die Transportmittel unnütz belasten und wirtschaftlich nicht gerechtfertigte Transportkosten verursachen würde.

Neben dem gestiegenen Produktionsumfang erfuhren die konstruktiven und künstlichen Eigenschaften der Möbel eine Verbesserung. Die meisten Möbelbetriebe der Republik verzichteten auf die Erzeugung grosser und schwerer Möbelstücke, die den heutigen Anforderungen und dem heutigen Geschmack nicht entsprechen, ausserdem aber grossen Material- und Arbeitsaufwand bedingen. Es werden jetzt durchweg moderne, in der Estnischen SSR ausgearbeitete Möbeltypen produziert, die in der ganzen Sowjetunion eine allgemeine Anerkennung finden.

1962 umfasste die Massenproduktion der Möbel in unserer Republik 45 Artikel von insgesamt 175 verschiedenen Modellen. Ausserdem wurden Möbel auch laut individuellen Aufträgen der Bevölkerung angefertigt. Die Produktion einiger spezieller Möbelarten deckt aber noch immer nicht den Bedarf. Das Problem der Produktion zweckmässiger Möbel für gesellschaftliche Organisationen (Sanitätsanstalten, Kinderheime u. dgl.) und Büros harht noch der Lösung.

Ungeachtet dessen, dass die Produktionsbasis der Möbelindustrie unserer Republik quantitativ gewachsen ist und auch qualitativ höher steht, erfolgte der technische Progress in diesem Industriezweig langsamer als in den anderen Zweigen. Ist der Produktionszuwachs durch höhere Arbeitsproduktivität in der gesamten Industrie unserer Republik für die Periode 1950—1961 76%, so beträgt er in der Möbelindustrie nicht ganze 68%. Das Mechanisierungsniveau der grössten estnischen Möbelbetriebe ist bloss 35—40%. Besonders niedrig sind diese Kennziffern in den kleineren Betrieben. Dort sind Arbeitsproduktivität und Produktionsumfang per Quadratmeter Betriebsfläche bedeutend niedriger als in den Grossunternehmen der Möbelindustrie. In der Tallinner Sperrholz- und Möbelfabrik z. B., dem grössten Möbelbetrieb der Republik, betrug die Produktion per Arbeiter in 1962 5840 Rubel; dagegen war diese Kennziffer in den Möbelbetrieben der Konsumverein-Industriekombinate bloss 4110 Rubel. Der Produktionsumfang per Quadratmeter war entsprechend 578 und 302 Rubel.

Das Niveau der Arbeitsproduktivität hängt in einem beträchtlichen Masse von der elektrisch betriebenen Ausrüstung der Unternehmen ab. Das Niveau dieser elektrischen Ausrüstung ist — mit den übrigen Industriezweigen der Republik verglichen — in der Holzbearbeitungsindustrie und der Möbelindustrie unserer Republik niedrig. So betrug der Stromverbrauch pro Arbeiter in der gesamten Industrie der Estnischen SSR in 1961 8900 kWh, in der Holzbearbeitungs- und Möbelindustrie aber bloss 2126 kWh. Dessen Grund liegt — ausser im niedrigen Stand der Mechanisierung — in der unbedeutenden



Anwendung der elektrischen Energie für die unmittelbaren Produktionsprozesse (Trocknen des Holzes, Klebe- und Furnierprozesse, letzter Schliff usw.).

Der technische Fortschritt setzt das Konzentrieren der Produktion in Grossunternehmen voraus. In den letzten Jahren hat die Zersplitterung der Produktion in der estnischen Möbelindustrie nach und nach abgenommen. War die durchschnittliche Möbelproduktion eines Unternehmens in 1956 83 000 Rubel, so betrug dieselbe Zahl in 1962 580 500 Rubel. In der gleichen Zeitspanne fiel die Zahl der massenhaft produzierenden Möbelbetriebe von 144 auf 27. Über 96% der estnischen Möbelproduktion stammen von 11 Betrieben des Volkswirtschaftsrates der Estnischen SSR. Trotzdem ist aber unsere Möbelindustrie noch immer ziemlich zersplittert. In 1962 z. B. wurden Möbel von mehr als 80 territoriell auseinanderliegenden Fabriken oder Werkstätten erzeugt; in 54 dieser Unternehmen war die jährliche Möbelproduktion geringer als je 100 000 Rubel. Soweit die Selbstkosten der Möbel in kleineren Betrieben durchschnittlich 20–30% höher stehen als in Grossbetrieben, die Transportkosten hingegen innerhalb der Republik nicht mehr als 3% des Werts der transportierten Möbel ausmachen, so ist es wirtschaftlich zweckmässig, die Massenproduktion der Möbel in grösseren Unternehmen zu konzentrieren, deren Jahresproduktion über 1 Million Rubel wäre (s. Tabelle 1 und Schema). Es gibt heute in der Republik 7 solche Unternehmen.

Dem technischen Fortschritt der Möbelindustrie steht auch die geringe Spezialisierung der Unternehmen im Wege. In den nächsten 2–3 Jahren wäre es angebracht die Spezialisierung den einzelnen Artikeln nach zu verwirklichen, darauf aber auch die technologische Spezialisierung. Im Interesse einer besseren Befriedigung des Bedarfs der Bevölkerung an Hausmöbeln sowie des Bedarfs der Organisationen an speziellen Möbeln wäre es angezeigt, die Spezialisierung im Umfang des ganzen Baltischen Wirtschaftsbezirks durchzuführen. Berechnungen ergeben, dass die wirtschaftlichen Vorteile in diesem Fall die zusätzlichen Transportkosten rechtfertigen werden, da doch die maximale Entfernung bloss 800 km ist.

Das Grundproblem der estnischen Möbelproduktion ist für die nächsten Jahre nicht eine bedeutende Steigerung des Umfangs der Produktion, sondern vielmehr die Hebung der technischen und wirtschaftlichen Kennziffern sowie der Qualität der Erzeugnisse.

*Institut für Ökonomie  
der Akademie der Wissenschaften  
der Estnischen SSR*

Eingegangen  
am 22. Juni 1963